מומין אלו פרק שביעי בכורות

מסורת הש"ס

(א) גיטין לו. מכות טז. ערכין כג., ב) נדרים כ:), ג) חולין סח., ד) [לקמן מז.], ה) [נדרים כמ:], ו) תוס' ב"מ ז) ל"ק, ח) ל"ל ולשמו ולשמו ל"ק, ט) ל"ל מלוי ל"ק, י) ל"ל והוי ל"ק, כ) [לעיל דף ד:], ל) ע"ז רבים אין לו הפרה ולמאי ל"ק, מ) מר' ותוס' נ"ל ל"ק, נ) ני' ל"ק לישמה, ס) ני' ל"ק ומלמדריה נמי כו' וש"ס, ע) ל"ק, פ) [ועי' רש"י בנדה כו. ד"ה נבי ומי שפירש נ"כ הכי לכתיה], צ) מהרי"ל ס"ק נעוותו ל"ק, ק) ל"ק.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר אמימר: (ב) במשנה הכא אחר נפלים שיצא ראשו מי כל"ל ומיתת אמ"ם ומיתת אח נמחק: (ג) שם והמפלת ממין: (ד) שם ילדה היא וכהנת כל"ל ואות ר' נמחק: (ה) רש"י ד"ה יש בכור כו' פי' פנים ואינו בכור לכהן כל"ל והל"ת: (ו) ר"ה הכא אחר וכו' תמומים אחד מהם בפל שלא כלו לו חדשיו ואחר כלו וכו' והחזירו וקדמו אחיו ויצא כל"ל ומיתת ומת מכירו נמחק: (ז) בא"ד ואח"ג דלאשו ראשון חשיבא לידה מעלת ושעמא וכו' ולשון ולאו כר קיימא כל"ל ומיתת ומת מכירו נמחק: (ח) ר"ה וכן ע' וכו' שאין לבו דומה עליו ולענין כהן לאו פטר רחם הוא אבל יצא ראש בן ע' מי: (ט) ר"ה וכן המפלת וכו' אין לבו דומה: (י) ר"ה עד שיצא וכו' אחרון הוי בכור: (כ) ר"ה שבכר ילדה וכו' ולענין כהן תלה רחמנא בפטר רחם: (ל) ר"ה נתעברה וכו' ולא נתלה רבינו דהיינו שלא נקדושה דאי כר נתלה הוא דוקא: (מ) ר"ה היא וכהנת בת כל"ל ומיתת אח נמחק: (נ) ר"ה אז אם יש לו אחר כנ"ל ר"ה אז אם יש לו אחר ומיתת אחיו ויצא ראשו אחר כו' ומי הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

רבינו גרשום

ליה לפני רבים דמגרשה ולא מצי מיפר חבם: דאדריה רב אחא. אדעתא דרבים: התם בנושא נשים בעבירה. אימר יצרו תוקפו דנשואה האי לא מדיר ודאי לא מגרש:

סליק פ"ז דבכורות

הבא אחר הנפלים בני ח': ואע"פ שיצא ראשו חי. ביון דלאו בר קיימא הוי הבא אחריו בכור לנחלה הוי ולא בכור לכהן דלא הוי פטר רחם: וחכ"א. לעולם הוי נמי לכהן עד שיהא בו כנפל צורת אדם: סנדל. מפורש בפסחת נדה: או ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עובדת כוכבים ואח"כ נישאת לישראל שלא היו לו בנים בכור לנחלה. דהוי ראשית אונו: עד שיפטרו רחם מישראל. כלומר דלעולם הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שיפטרו רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בביתה לא חשיבי למיפטריה מכהן לבא אחריו: או נתגיירה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת. האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנולד ביהודות וחייב לפדות עצמו: והך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכהנת ביחד ונתעברו ולידתן אז היא ולידה אז היא ראשה שכבר ילדה ולא ידיע איזה הוא בכור שחייב לפדות ואפ' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

עין משפט נר מצוה

בא א מיי' פ"ו מהלכות גזילת מקדש הל' ט:
מב ב ג מיי' פ"ו מהל' שמיטה ויובל ה' מ"ט ופ"ז יו"ד סימן רכח סעיף כח:
א ד מיי' פ"ג מהלכות מלוה הל' י ופ"ש ה"מ מ' רעז סעיף ו:
ב ה מיי' פי"ח מהלכות בכורים הל' יד ופ"ש ר"ל מ' שם סעיף כב:
ג ו מיי' פ"ב מהל' מלוה הל' ט ופ"ש ופ"ט ופ"ז ה"ח סמ' רעז סעיף ח ט:
ד מיי' שם ופ"ח מהל' בכורים הל' יג ופ"ש ה"מ שם ופ"ז ר"ל מ' שם סעיף כ:
ה ן מיי' פי"ח מהל' בכורים הל' כז ופ"ש ה"מ שם:

תורה אור השלם

ו. קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְّהֵמָה לִי הוּא:
שמות יג ב

מוסף רש"י

אדעת רבים. על דעת רבים ועל דעת בית דין (מכות מז.) כך יאמרו לי הכי אנו מדיינין אותך על דעתנו (גיטין לו.) לו: שמומים לו נדור (ערכין כב.).

הדרן עלך מומין אלו

איזהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים. בכור לנחלה כפנים ולד שיחא לאחי לאחיות אחי לא נחלי לאחיות לא מפקנא את מליטול פי שנים, דכתיב (דברים כא) לשנים פנו, מי שלנו דומה עליו, יצא ולד שחיא של קיימא שפיר לא אחיו אם לא מליטה דומה לא מפדיון הבכור פטור הוא אחי הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם, נפל, שלא כלו לו חדשיו (חולין פח.), אע"פ שיצא את ראשו חי. והחזירו ויצא אחיו שכלו חדשיו. אין לידת הראשון מפקפקתו מלנחלה בכור לנחלה, שאפילו עלה הנפל טרם אחיו מפקיע את הבא אחריו. אמרו לו דומה עליו, וכל שכן אם יצא ראשו מת, והלא דנקבו לאשי, משום בכור לכהן נקבו ליה, ומילתא דאשו הוי ילדו דפטר את אחיו מבכור לכהן (שם). ובן תשעה שיצא ראשו מת. הבא אחר בן תשעה, אפילו יצא ראשו של ראשון מת, הוי לידת הראשון לידה ואין הבא אחריו בכור לכהן, אבל אם אחר בן תשעה שיצא ראשו מת לא הוי בכור לנחלה נמי לא הוי (שם).

שיטה מקובצת

א) אמר ר"א דאמר: **ב)** על דעת הרבים אין לו הפרה. הטעם שמעתי מפי מורי ר' יצחק בר ברוך משום דאין נדרהם והרשמם שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או בשתא אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבירו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אבן שהרי דבולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר עצות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שבועת הכתוב הוא שפפר בלא פתח ובלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכל"ה: **ג)** ההיא מקרי דרדקי דאדרי' רב: **ד)** נפלים שיצא ראשו חי ובן ע' כר' מת והפפלת כמין: **ה)** ילדה ילדה עודה: **ו)** מישראל ס"א בישראל: **ז)** ילדה היא אות ר' נמחק: **ח)** תר' והוי כילוד

והני מילי. לחין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים: **דאדריה רב אחא.** שלא ילמד עוד תיעוקות: **פשע בינוקי.** מלקה אותן ומתים: **בקבלה.** בלא נדר: גבי נשים ילדו מוקפן להכי מדרינן ליה:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים (ה): **לכהן.** לתת לכהן פדיונו ה' סלעים: **הבא אחר נפלים.** שילא ראשו. של נפל מי כגון שהיו תאומים אחד (ו) נפל ואחד כלו לו חדשיו והוליד נפל ראשו אחר לכהן בכור מצוה (ז) הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא (ח) דמקרי דרדקי אדריה רב אחא דקא פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דהוה דייק כוותיה: והמטמא למתים כו': מאי שנא הבא דסגי ליה בקבלה ומאי שנא התם דמדרינן ליה התם יצרו תקפו:

הדרן עלך מומין אלו

(ט) **יש** בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לנחלה ולכהן ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן (י) איזהו בכור (כ) לנחלה ואינו (ל) בכור לכהן הבא אחר נפלים (כ) (ד) אע"פ שיצא את ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת (ה) המפלת במין בהמה חיה ועוף דברי רבי מאיר וחכ"א עד שיהא בו מצורת אדם המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לכהן ימי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה (מ) עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה משבאת לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן (נ) רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר (ס) פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם (ע) מישראל ימי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (פ) (ד) וילדה היא וכהנת היא ולידה היא ואשה שכבר ילדה (צ) וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה:

גמ'

אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד (ו) נדר שהודר ברבים יש לו הפרה (ז) על דעת הרבים אין לו הפרה וה"מ לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא (ח) דמקרי דרדקי אדריה רב אחא דקא פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דהוה דייק כוותיה: והמטמא למתים כו': מאי שנא הבא דסגי ליה בקבלה ומאי שנא התם דמדרינן ליה התם יצרו תקפו:

(ט) **יש** בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לנחלה ולא לכהן ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן (י) איזהו בכור לכהן הבא אחר נפלים (כ) (ד) אע"פ שיצא את ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת (ה) המפלת במין בהמה חיה ועוף דברי רבי מאיר וחכ"א עד שיהא בו מצורת אדם המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לכהן ימי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה (מ) עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה משבאת לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן (נ) רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר (ס) פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם (ע) מישראל ימי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (ד) (ו) וילדה היא וכהנת היא ולידה היא ואשה שכבר ילדה (צ) וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה:

גמ'

מילתא פלוגתא דאמוראי היא בפרק המפלת (נדה דף מט.). דר' יוחנן סבר התם דאפי' במחתך הרגש פוטר: **נתגיירה** מעוברת. פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם ישראל הוא ולא בכור לנחלה דהוכתא שלא בקדושה ולא הוי דומה מלרי רחמנא אפקריה דכתיב וזרמת סוסים זרמתם וכתמם פי' טעם זה דבלא"ה לא בכר נחלה הוא משום דגר שנתגייר בקטן שנולד דמי ואינו חשוב (ו)אבל ואע"ג דבעודו מלרי חשוב אבל גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה (ז) דהא מלרי יורש אבל בכר תורה ומיהו בפרק טושלין על המטוקה (יבמות דף נח.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למלרי לאו משום דשטופי בזימה ולא ידיע דהא לענעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא פני בטעמא דבקטן שנולד דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה דזרעיה דמלרי לגרוע מלרי אבל אם היא ראשה שכבר ילדה ולא ידיע איזה הוא בכור שחייב לפדות ואפ' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

ב) אמר ר"א דאמר: **ג)** על דעת הרבים אין לו הפרה. הטעם שמעתי מפי מורי ר' יצחק בר ברוך משום דאין נדרהם והרשמם שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או בשתא אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבירו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אבן שהרי דבולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר עצות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שבועת הכתוב הוא שפפר בלא פתח ובלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכל"ה: **ד)** ההיא מקרי דרדקי דאדרי' רב: **ה)** נפלים שיצא ראשו חי ובן ע' כר' מת והפפלת כמין: **ו)** ילדה ילדה עודה: **ז)** מישראל ס"א בישראל: **ח)** ילדה היא אות ר' נמחק: **ט)** תר' והוי כילוד

כא א מיי' פ"ו מהלכות גזילת מקדש הל' ט:
מב ב ג מיי' פ"ו מהל' שמיטה ויובל ה' מ"ט ופ"ז יו"ד סימן רכח סעיף כח:
א ד מיי' פ"ג מהלכות מלוה הל' י ופ"ש ה"מ מ' רעז סעיף ו:
ב ה מיי' פי"ח מהלכות בכורים הל' יד ופ"ש ר"ל מ' שם סעיף כב:
ג ו מיי' פ"ב מהל' מלוה הל' ט ופ"ש ופ"ט ופ"ז ה"ח סמ' רעז סעיף ח ט:
ד מיי' שם ופ"ח מהל' בכורים הל' יג ופ"ש ה"מ שם ופ"ז ר"ל מ' שם סעיף כ:
ה ן מיי' פי"ח מהל' בכורים הל' כז ופ"ש ה"מ שם:

תורה אור השלם

ו. קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְّהֵמָה לִי הוּא:
שמות יג ב

מוסף רש"י

אדעת רבים. על דעת רבים ועל דעת בית דין (מכות מז.) כך יאמרו לי הכי אנו מדיינין אותך על דעתנו (גיטין לו.) לו: שמומים לו נדור (ערכין כב.).

הדרן עלך מומין אלו

איזהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים. בכור לנחלה כפנים ולד שיחא לאחי לאחיות אחי לא נחלי לאחיות לא מפקנא את מליטול פי שנים, דכתיב (דברים כא) לשנים פנו, מי שלנו דומה עליו, יצא ולד שחיא של קיימא שפיר לא אחיו אם לא מליטה דומה לא מפדיון הבכור פטור הוא אחי הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם, נפל, שלא כלו לו חדשיו (חולין פח.), אע"פ שיצא את ראשו חי. והחזירו ויצא אחיו שכלו חדשיו. אין לידת הראשון מפקפקתו מלנחלה בכור לנחלה, שאפילו עלה הנפל טרם אחיו מפקיע את הבא אחריו. אמרו לו דומה עליו, וכל שכן אם יצא ראשו מת, והלא דנקבו לאשי, משום בכור לכהן נקבו ליה, ומילתא דאשו הוי ילדו דפטר את אחיו מבכור לכהן (שם). ובן תשעה שיצא ראשו מת. הבא אחר בן תשעה, אפילו יצא ראשו של ראשון מת, הוי לידת הראשון לידה ואין הבא אחריו בכור לכהן, אבל אם אחר בן תשעה שיצא ראשו מת לא הוי בכור לנחלה נמי לא הוי (שם).

שיטה מקובצת

ו) אמר ר"א דאמר: **ז)** על דעת הרבים אין לו הפרה. הטעם שמעתי מפי מורי ר' יצחק בר ברוך משום דאין נדרהם והרשמם שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או בשתא אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבירו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אבן שהרי דבולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר עצות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שבועת הכתוב הוא שפפר בלא פתח ובלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכל"ה: **ח)** ההיא מקרי דרדקי דאדרי' רב: **ט)** נפלים שיצא ראשו חי ובן ע' כר' מת והפפלת כמין: **י)** ילדה ילדה עודה: **כ)** מישראל ס"א בישראל: **ל)** ילדה היא אות ר' נמחק: **מ)** תר' והוי כילוד

כא א מיי' פ"ו מהלכות גזילת מקדש הל' ט:
מב ב ג מיי' פ"ו מהל' שמיטה ויובל ה' מ"ט ופ"ז יו"ד סימן רכח סעיף כח:
א ד מיי' פ"ג מהלכות מלוה הל' י ופ"ש ה"מ מ' רעז סעיף ו:
ב ה מיי' פי"ח מהלכות בכורים הל' יד ופ"ש ר"ל מ' שם סעיף כב:
ג ו מיי' פ"ב מהל' מלוה הל' ט ופ"ש ופ"ט ופ"ז ה"ח סמ' רעז סעיף ח ט:
ד מיי' שם ופ"ח מהל' בכורים הל' יג ופ"ש ה"מ שם ופ"ז ר"ל מ' שם סעיף כ:
ה ן מיי' פי"ח מהל' בכורים הל' כז ופ"ש ה"מ שם:

תורה אור השלם

ו. קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְّהֵמָה לִי הוּא:
שמות יג ב

מוסף רש"י

אדעת רבים. על דעת רבים ועל דעת בית דין (מכות מז.) כך יאמרו לי הכי אנו מדיינין אותך על דעתנו (גיטין לו.) לו: שמומים לו נדור (ערכין כב.).

הדרן עלך מומין אלו

איזהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים. בכור לנחלה כפנים ולד שיחא לאחי לאחיות אחי לא נחלי לאחיות לא מפקנא את מליטול פי שנים, דכתיב (דברים כא) לשנים פנו, מי שלנו דומה עליו, יצא ולד שחיא של קיימא שפיר לא אחיו אם לא מליטה דומה לא מפדיון הבכור פטור הוא אחי הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם, נפל, שלא כלו לו חדשיו (חולין פח.), אע"פ שיצא את ראשו חי. והחזירו ויצא אחיו שכלו חדשיו. אין לידת הראשון מפקפקתו מלנחלה בכור לנחלה, שאפילו עלה הנפל טרם אחיו מפקיע את הבא אחריו. אמרו לו דומה עליו, וכל שכן אם יצא ראשו מת, והלא דנקבו לאשי, משום בכור לכהן נקבו ליה, ומילתא דאשו הוי ילדו דפטר את אחיו מבכור לכהן (שם). ובן תשעה שיצא ראשו מת. הבא אחר בן תשעה, אפילו יצא ראשו של ראשון מת, הוי לידת הראשון לידה ואין הבא אחריו בכור לכהן, אבל אם אחר בן תשעה שיצא ראשו מת לא הוי בכור לנחלה נמי לא הוי (שם).

שיטה מקובצת

ו) אמר ר"א דאמר: **ז)** על דעת הרבים אין לו הפרה. הטעם שמעתי מפי מורי ר' יצחק בר ברוך משום דאין נדרהם והרשמם שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או בשתא אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבירו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אבן שהרי דבולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר עצות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שבועת הכתוב הוא שפפר בלא פתח ובלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכל"ה: **ח)** ההיא מקרי דרדקי דאדרי' רב: **ט)** נפלים שיצא ראשו חי ובן ע' כר' מת והפפלת כמין: **י)** ילדה ילדה עודה: **כ)** מישראל ס"א בישראל: **ל)** ילדה היא אות ר' נמחק: **מ)** תר' והוי כילוד